

Małemu wszędzie ciężko

Wielkość firmy wpływa na jej dokonania, rozwój i wzrost. Ten ostatni z kolei zależy m.in. od uwarunkowań finansowych, prawnych i instytucjonalnych. Wiele też – od banków.

JACEK KULAWIK

Badania metodologicznie poprawne i oferujące jednocześnie konkretne rekomendacje polityczne nt. determinantów wzrostu firm pojawiły się dopiero w ubiegłej dekadzie. Zainspirowała je obserwacja, że duże firmy są w stanie realizować sporo funkcji normalnie przypisywanych rynkom finansowym. Od razu jednak pojawiły się argumenty, że przedsiębiorstwa o charakterze globalnym – na skutek unikania monitoringu przez zewnętrzne instytucje finansowe – są mniej efektywne.

Kto kogo ogranicza?

Wyniki badań, opublikowane w 2002 r., wskazują, że zagrożenie to zostało nieco wyolbrzymione. Z drugiej strony, zewsząd donoszono, że najczęściej ograniczeń dla wzrostu i rozwoju napotykają jednak małe i średnie przedsiębiorstwa. W ślad za tym przypuszczano, że złagodzenie barier finansowych, prawnych i instytucjonalnych, właśnie sektorowi MSP przyniesie największą korzyść. W związku z tym wiele rządów uruchomiło całą masę programów pomocy finansowej dla MSP.

Bankowy sezamie – otwórz się!

Sezamem są różnorodne bazy danych organizacji międzynarodowych, a klucz

do jego otwarcia pożyczam od Becka, Demirguca-Kunta i Maksimovica, dalej określanych jako BDM. Ta trójka badaczy opublikowała w tym roku bardzo interesujące analizy, które koncentrowały się na barierach finansowych i prawnych oraz zagrożeniach powodzo-

wanych przez korupcję dla wzrostu firm różnej wielkości. Jako miernik wzrostu przyjęto uśrednioną sprzedaż w latach 1995-1999 dla każdego z 54 analizowanych krajów. W badanej grupie znalazły się również przedsiębiorstwa polskie.

Ogólnie ankietowane firmy deklarowały, że najsilniej odczuwały barierę finansową w dziedzinie powiększania swej sprzedaży. W istocie jednak bariera ta musi być rozpatrywana w ujęciu bardziej szczegółowym, tzn. przy uwzględnieniu – wymogów dotyczących zabezpieczeń kredytowych, biurokracji w instytucjach finansowych, wpływu stóp procentowych, konieczności posiadania specjalnych relacji z finansującymi, płynnością banków, dostępu do zagranicznych instytucji finansowych i niebankowych i dofinansowania długookresowego oraz poziomu asymetrii informacyjnej. W przypadku ograniczeń ze strony otoczenia prawnego w ujęciu szczegółowym rozpatrywano kwestie: dostępności informacji z zakresu prawa i regulacji, logiczności ww., jakości, bezstronności i efektywności sądownictwa, egzekwowalności prawa i regulacji oraz zaufania do całego systemu prawnego. Wreszcie pytano m.in. o: korupcję wśród bankowców, konieczność wręczenia łapówek innym urzędnikom, dostawcom czy usługodawcom oraz skalę nieprawidłowości w sferze zamówień publicznych.

Problem z finansowaniem

Interesujące wyniki otrzymano już przy wstępnym przetworzeniu zebranego materiału empirycznego. I tak, silniejsze bariery finansowe, prawne i ze strony korupcji obniżają wzrost firm. Pierwsze z tych barier wyraźniej uwiadcniają się przy tym w przedsiębiorstwach państwowych i w sektorze przetwórczym oraz w warunkach większej konkurencji. Wszystkie zaś potęgują swój negatywny wpływ w warunkach wysokiej inflacji i w krajach słabiej rozwiniętych.

Sama wielkość firm natomiast nie wykazywała korelacji z kategorią ich wzrostu. Związek ten ma charakter pośredni, gdyż większe podmioty narażone są w mniejszym stopniu na powyższe hamulce wzrostu. Ponieważ hamulce te są z kolei wzajemnie skorelowane, to firma, napotykając jeden z nich, automatycznie cierpi także z powodu pojawienia się drugiego i trzeciego. Związek między wielkością firm, ich wzrostem a rozpatrywanymi barierami stawał się silniejszy, gdy te ostatnie potraktowano jako mierniki rozwoju instytucjonalnego badanych krajów. Operowano zatem rozwojem finansowym, rozumianym jako relacja między kredytem bankowym dla sektora prywatnego a wiel-

kością PKB, rozwojem prawnym (wyrażonym syntetycznym wskaźnikiem efektywności systemu prawnego) i nasileniem korupcji mierzonym w skali sześciostopniowej. Mniejsze firmy sygnalizowały silniejsze oddziaływanie barier finansowych i ze strony korupcji na ich możliwości rozwoju. W większych firmach z kolei najpoważniejszą przeszkodę w ich ekspansji upatrywano w dysfunkcji systemu prawnego.

WARUNKI ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW

- Rozwój finansowy wspiera wzrost, a typ systemu prawnego wyjaśnia różnice w rozwoju finansowym krajów (1993, 1998, 2000). Ponadto dowiedziano, że korupcja w sposób najbardziej dotkliwy obniża inwestycje prywatne i wzrost krajów (1996). To właśnie skorumpowanie władz publicznych przez koncerny globalne w kilku krajach słabiej rozwiniętych doprowadziło do wybuchu kryzysów zadłużeniowych.
- Różnice w systemach prawnych i finansowych w znacznym stopniu mogą objaśnić zmienność krajowych polityk finansowych i ich skuteczność.
- Na poziomie branż udało się ustalić, że te z nich, które są bardziej uzależnione od finansowania zewnętrznego, rosną szybciej, gdy system finansowy znajduje się na wyższym poziomie rozwoju. W ślad za tym zasoby w większym zakresie trafiają do branż efektywniejszych. Z drugiej natomiast strony, wrażliwość inwestycji branżowych na cash flow jest ujemnie skorelowana z rozwojem finansowym.
- Pochodzenie i efektywność systemu prawnego ułatwia firmom dostęp do finansowania zewnętrznego, szczególnie długoterminowego. Efekt powyższy jest wzmacniany, gdy w danym kraju dobrze rozwinięty jest sektor finansowy.

W krajach o wyższym rozwoju finansowym i mniejszym zagrożeniu korupcją firmy deklarowały, iż bariery finan-

Najsilniej hamowały wzrost sprzedaży biurokratyzacja czynności bankowych, konieczność pozyskania przychylności bankowców oraz wymogi odnośnie do zabezpieczeń kredytowych.

sowe oddziałują w nich słabiej. Szczególnie mocno występowało to w przypadku największych firm. Zależności takie trudno było ustalić dla prawnych ograniczeń wzrostu. Z kolei korupcja jako hamulec rozwojowy przejawiała się silniej w krajach o niższym rozwoju finansowym.

Co w bankach przeszkadza?

Spośród ograniczeń finansowych znaczący negatywny wpływ na wzrost firm

miały: wymogi odnośnie do zabezpieczeń kredytów, konieczność zgromadzenia stosownej dokumentacji i biurokracja w samych bankach, niedobór w nich płynności, wysokie stopy procentowe oraz niezbędność zapewnienia sobie „dojścia” do odpowiednich pracowników banków. Jest przy tym rzeczą interesującą, że wzrostu nie hamował brak dostępu do finansowania długoterminowego, chociaż ankietowane przedsiębiorstwa czynnik ten rągowały wysoko. Wynika z powyższego, iż możliwość płynnego rolowania zadłużenia krótkoterminowego może być dobrym substytutem kredytu długoterminowego.

W równaniach regresji nie zaobserwowano natomiast, by któraś ze szczegółowych charakterystyk systemu prawnego w istotny sposób oddziaływała na wzrost firm. Inaczej z kolei wypadła zdetalizowana analiza wpływu korupcji. Konieczność dawania łapówek urzędnikom państwowym i bankowcom najsilniej hamowała sprzedaż.

Duży to nie mały

Bardzo interesująco wypadły też eksperymenty, w których szczegółowe składniki z trzech ww. typów barier rozwojowych odnoszono do wielkości przedsiębiorstw. Znow okazało się, że bariery te najsilniej ograniczały ekspansję i bieżące funkcjonowanie firm małych. W podobny sposób oddziaływały niedorozwój i dysfunkcjonalność systemu prawnego. Ale co ciekawe, firmy duże były w stanie nawet korzystać z takiego otoczenia. W przypadku korupcji

nie wystąpiły żadne niespodzianki: wzrost firm małych najsilniej był przez nią redukowany.

Oddziaływanie rozmaitych barier dla rozwoju i wzrostu firm jest bardzo silnie skorelowane z ich wielkością. Najczęściej przy tym w największym stopniu hamowana jest

ekspansja i bieżąca działalność małych podmiotów. Z kolei, wśród samych barier korupcja sytuuje się jako czynnik o największym negatywnym wpływie. Najsilniej hamowały wzrost sprzedaży biurokratyzacja czynności bankowych, konieczność pozyskania przychylności bankowców (łącznie z wręczaniem im łapówek) oraz wymogi odnośnie do zabezpieczeń kredytowych.

Autor jest profesorem dr hab., pracuje w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Warszawie